

kwartaaloverzicht
binnenlandse veiligheidsdienst

4^e KWARTAAL 1981

KWARTAALOVERZICHT

BINNENLANDSE VEILIGHEIDSDIENST

4e KWARTAAL 1981

I N D E X K W A R T A A L O V E R Z I C H T 4e KWARTAAL 1981

Blz.

I. ACTIVITEITEN VAN BUITENLANDSE INLICHTINGEN- EN VEILIGHEIDSDIENSTEN

De "Satellietdiensten" in Nederland 1

II. ANTI-DEMOCRATISCHE STROMINGEN

Het persbureau Novosti: instrument voor CPSU en KGB 7

Stroomversnellingen in de CPN 16

Op weg naar een progressieve meerderheid 22

CVC-top in Noordwijkerhout 26

III. MINDERHEDEN - ACTIVISME - TERRORISME

Anti-democratische ontwikkelingen binnen de anti-
kernenergiebeweging 29

De Arabische Liga 40

IV. BEVEILIGING

Personele beveiliging 44

I. ACTIVITEITEN VAN BUITENLANDSE INLICHTINGEN- EN VEILIGHEIDSDIENSTEN

DE "SATELLIETDIENSTEN" IN NEDERLAND

Het feit dat de Sowjet-Unie in de loop der tijd een geringere greep op enkele belangrijke Warschau Pact-staten heeft gekregen, met name Polen en Roemenië, heeft voor de leiders in het Kremlin niet alleen maar nadelige gevolgen.

De door de Sowjet-Unie gedomineerde inlichtingendiensten van de satellietlanden maken namelijk bewust gebruik van het onafhankelijker imago, dat immers een grotere acceptatie van de onderdanen van deze staten in het Westen in de hand werkt.

De wassende stroom reizigers maar ook de familiebanden met hier gevestigde emigranten of vluchtelingen worden voor inlichtingenwerk benut.

Zo zijn ook de groepen vluchtelingen vanuit Tsjechoslowakije (1948 en 1968) nog steeds aanknopingspunten voor deze activiteiten.

In enkele korte schetsen van het optreden van de Poolse, Tsjechoslowaakse en Roemeense inlichtingendiensten zal getracht worden nieuw inzicht in de gehanteerde methoden te verschaffen.

De Poolse inlichtingendiensten

De activiteiten van de Poolse buitenlandse inlichtingendienst Departement I van het Poolse Ministerie van Binnenlandse Zaken (MSW) en de Militaire inlichtingendienst Zarzad II zijn in de afgelopen jaren in Nederland op verschillende terreinen vastgesteld. Uit de geconstateerde inlichtingenactiviteiten blijkt, dat de belangstelling zich in Nederland in hoofdzaak richt op NAVO-objecten, hoogwaardige technologische kennis en de Poolse emigrantenkolonie. De eerste twee belangstellingssferen spreken voor zich zelf.

Informatie over de Poolse emigrantenkolonie heeft een tweeledig doel. Enerzijds wil de Poolse inlichtingendienst geïnformeerd worden over de betrouwbaarheid van nog steeds Polen bezoekende ex-Poolse onderdanen (beveiligingsaspect). Anderzijds wordt informatie ingewonnen over de bereidwilligheid van Poolse emigranten om met de Poolse inlichtingendienst samen te werken (talentspotting aspect).

Voor het uitvoeren van hun inlichtingenactiviteiten maken de Poolse inlichtingendiensten gebruik van het sterk toegenomen reizigersverkeer tussen Polen en Nederland. Zo hebben bijvoorbeeld in 1980 circa 20.000 Nederlanders een visum gekregen voor Polen en werd aan zeker 30.000 Polen

een visum voor Nederland verstrekt. Gebleken is dat deze reizigersstroom een uitstekende dekmantel biedt voor Poolse inlichtingenoperaties. Bekend is voorts, dat ook de slechts tijdelijk Nederland bezoekende Polen door de Poolse inlichtingendiensten worden ingeschakeld voor het uitvoeren van "talentspotting" opdrachten. Deze opdrachten concentreren zich in hoofdzaak op de in Nederland woonachtige en werkzame Poolse vluchtelingen en emigranten.

De Poolse inlichtingendienst opereert ook met in Nederland studerende Poolse stagiaires. Bovendien is gebleken dat de Poolse inlichtingendienst betrokken is geweest bij enkele Pools-Nederlandse (schijn) huwelijken waarvan het doel is Poolse agenten op legale wijze Nederland binnen te sluizen.

In een recentelijk bekend geworden affaire kon een tip van de sluier, die immer de bovengenoemde werkwijze van de Poolse inlichtingendiensten bedekt, worden opgelicht. Een gedefecteerde Poolse agent bleek van de Poolse inlichtingendienst de opdracht gekregen te hebben, inlichtingen in te winnen over de NATO-beveiliging van een Nederlands wetenschappelijk instituut. De agent, een afgestudeerd student geologie, had tijdens zijn bezoeken aan Nederland deze informatie moeten inwinnen bij een op dit instituut werkzame Nederlander, zoon van een Poolse emigrant. Reeds tijdens eerdere bezoeken had de agent contact gelegd met de emigranten-zoon. De Poolse inlichtingendienst bleek zeer precies geïnformeerd te zijn over de achtergronden en activiteiten van de op het instituut werkzame Nederlander van Poolse origine. Achteraf bleek dat deze informatie was ingewonnen door verschillende Poolse bezoekers aan de Poolse emigrantenfamilie. Door de openhartigheid van de kennelijk niet voldoende getrainde Poolse agent kon in dit geval de Poolse inlichtingendienst in haar opzet worden gestoord.

Tsjechoslowaakse inlichtingendiensten in het Westen actief

De inlichtingendiensten van de CSSR beperken zich niet tot defensieve taken ter beveiliging van hun socialistische systeem. Zij hebben natuurlijk in Warschu Pact-verband ook offensieve taken, hetgeen hen o.m. verplicht in het Westen te opereren. Een zwaartepunt ligt op het vergaren van informatie op het gebied van wetenschap en techniek en de militaire kracht van

de NAVO. Agenten worden vooral gerecruteerd in de sferen van emigranten, wetenschapsmensen die stages lopen aan o.a. Nederlandse wetenschappelijke en onderwijsinstellingen en zakenmensen die belangen in de CSSR hebben. Overigens spelen ook als defensief aan te merken operaties zich niet louter op Tsjechoslowaaks grondgebied af.

Als men de methoden van de Tsjechoslowaakse inlichtingendienst beschouwt, komen er een paar punten naar voren die men in dit soort zaken vaker aantreft:

- Een asyiaanvraag, die uitgaat van het feit dat door politieke activiteiten het leven in de CSSR onmogelijk is geworden voor de aanvrager.

- Een would-be Tsjechoslowaakse vluchteling die zich op zeer korte termijn een nieuwe status weet te verwerven en een bijzondere ijver aan de dag legt om door te dringen in allerlei prominente kringen en erg mobiel is; kortom iemand die zich als een vis in het water beweegt en blijkbaar reeds lang van te voren uitgestippelde paden bewandelt.

De Tsjechoslowaken blijken bij het bereiken van hun doel ook niet te schromen om minder "frisse" ideeën uit te werken. Zij poogden een prominente, in Nederland verblijvende Tsjechoslowaakse vluchteling, die momenteel zeer ernstig ziek is, ertoe te bewegen naar Tsjechoslowakije te gaan om zich daar "liefdevol te laten verzorgen".

Roemeense Inlichtingen- en Veiligheidsdiensten

Het Roemeense Ministerie van Binnenlandse Zaken is het overkoepelend orgaan van vrijwel alle organisaties, die raakvlakken hebben met de Roemeense staatsveiligheid. De belangrijkste directoraten zijn de Buitenlandse Inlichtingen Dienst CIE (Central de Informatii Externe) en de Veiligheidsdienst SECURITATE. Daarnaast hebben ook diensten als het gevangeniswezen en de afdelingen voor arrestaties en ondervragingen, militia, veiligheidstroepen, mobilisatie en postcensuur, welke bij dit Ministerie zijn ondergebracht, bindingen met de Inlichtingen- en Veiligheidsdiensten.

De Militaire Inlichtingendienst DI (Directia de Informatii) daarentegen valt onder het Directoraat Inlichtingen van de Generale Staf van het Ministerie van Defensie.

De Roemeense inlichtingen- en veiligheidsdiensten recrutereren voor hun activiteiten in ons land veelal Roemeense staatsburgers, die voornemens zijn naar Nederland te emigreren in verband met persoonlijke bindingen hier.

Aan de hand van de onderkende Roemeense modus operandi bij het selecteren en recrutereren van agenten, die bestemd zijn in Nederland te worden ingezet, kan worden gesteld dat een uitverkorene in grote lijnen voldoet aan onderstaande profielschets:

Hij heeft een hogere, veelal technische opleiding genoten en beheerst één of meer moderne talen, meestal Engels. Als gevolg van zijn talenkennis is hij als student in aanmerking gekomen om gedurende de vakantieperiode in dienst te treden bij het Roemeense Staatsreisbureau ONT-Carpati als reisgids voor Westerse i.c. Nederlandse toeristen. Hij is, als uitvloeisel van een vakantieliefde, met een Nederlandse gehuwd.

Aangezien het merendeel der ONT-reisgidsen gevraagd wordt over de vakantiegangers die zij begeleiden te rapporteren aan de Veiligheidsdienst SECURITATE, krijgt deze Dienst, naast de beoogde informatie, en passant inzicht in de toewijding, opmerkingsgave en rapportage-capaciteiten van de betrokkenen.

Mede op grond van deze kennis wordt een toekomstige agent geselecteerd. Recrutering vindt eerst na de huwelijksvoltrekking plaats, wanneer de betrokken Roemeen opteert voor permanente vestiging bij zijn echtgenote in Nederland.

De selectieprocedure ten spijt en ondanks het besef van afhankelijkheid van de Roemeense Dienst, komt het voor dat de kandidaat-agent onder druk moet worden gezet voordat hij zich formeel wil verbinden tot blijvende medewerking. Vrijheidsberoving, desnoods op grond van een gefingeerde aanklacht, vormt hierbij geen uitzondering.

Voorafgaand aan het vertrek naar het Westen worden de agent enige beginselen van het inlichtingenwerk bijgebracht.

Tevens krijgt betrokkene een serie opdrachten mee van betrekkelijk eenvoudige aard, zoals het verzamelen van informatie over bepaalde leden van de Roemeense kolonie in Nederland, alsmede over zekere Nederlanders met zakelijke belangen in Roemenië.

Als de betrouwbaarheid en geschiktheid van de betrokken agent zijn gebleken, wordt hij - na verloop van tijd - belast met meer gecompliceerde opdrachten, gericht op het verwerven van hoogwaardige technologische informatie. De Roemeense interessesfeer ligt ondermeer op het gebied van de geavanceerde electronica, de opwekking van kernenergie en de vliegtuig- en scheepsbouw. De agentenoperaties worden over het algemeen vanuit Boekarest geleid. Tijdens vakantie of familiebezoek in Roemenië vindt debriefing plaats en wordt de agent voorzien van nieuwe opdrachten.

Conclusie

Uit het voorgaande kan (opnieuw) blijken, dat een zekere mate van politieke liberalisering in één of meer Oosteuropese landen geen invloed behoeft te hebben op de inlichtingenactiviteiten van de z.g. satelietdiensten. Integendeel: deze diensten blijken handig gebruik te maken van de nieuwe mogelijkheden welke ontstaan, wat de contra-spionageactiviteiten steeds weer voor nieuwe problemen stelt.

= = =

II. ANTI - DEMOCRATISCHE STROMINGEN

HET PERSBUREAU NOVOSTI : INSTRUMENT VOOR CPSU EN KGB

Herhaaldelijk kon worden vastgesteld dat medewerkers van het Sowjetrussische persbureau Novosti zich in Nederland hebben beziggehouden met inlichtingen- en beïnvloedingsactiviteiten. Dit z.g. onafhankelijke persbureau blijkt bij nadere beschouwing een belangrijk onderdeel te zijn van het Sowjetpropaganda-apparaat en is uit dien hoofde m.n. actief op het gebied van de beïnvloeding. De buitenlandse Novosti-vestigingen hebben zich bovendien veelvuldig actief getoond t.b.v. het Sowjetrussische inlichtingenapparaat. Naar schatting is ongeveer de helft van het in het buitenland gestationeerde Novosti-personeel nauw gelieerd aan KGB of GRU.

Het persbureau Novosti

In 1961 werd in Moskou het formeel van de autoriteiten onafhankelijke persbureau Agentstvo pechaty novosti (APN) opgericht, dat al snel zou uitgroeien tot een van de omvangrijkste onderdelen van het Sowjetrussische propaganda-apparaat. Sinds 1968 heeft dit persbureau, dat algemeen bekendheid geniet onder de aanduiding Novosti, ook in ons land een correspondent, die functioneert vanuit de zich op het terrein van de Sowjetambassade bevindende Novosti-vestiging. Deze vestiging en de ambassade werken nauw samen, wat o.m. blijkt uit het feit dat het persagentschap belast is met de

uitgifte van het Ambassade-Informatiebulletin en dat de persattaché van de ambassade - op dit moment is dat ambassadesecretaris O. - tevens hoofd is van het Novosti-kantoor.

De activiteiten die de Novosti-vestiging in ons land ontplooit liggen voor het grootste deel op het terrein van de informatieverstrekking en propaganda, terwijl het agentschap - naast het staatspersbureau TASS - zich ook bezighoudt met nieuwsgaring t.b.v. de Sowjetrussische pers. Interessant binnen het bestek van de Novosti-vestiging is de figuur van de correspondent, die overigens geen diplomatieke status bezit en wiens functie een duidelijk ambulante karakter draagt. Het onderhouden van contacten met alle mogelijke instellingen en personen hoort daarbij duidelijk tot diens werkterrein. Deze gegevens - als ook het feit dat in het verleden een in ons land gestationeerde Novosti-correspondent werd uitgewezen wegens inlichtingenactiviteiten terwijl anderen te boek stonden als medewerkers van het KGB of van de militaire inlichtingendienst GRU dan wel daarvan werden verdacht - rechtvaardigen een voortdurende belangstelling voor het persbureau Novosti en zijn buitenlandse vestigingen.

Novosti: informatie en propaganda

Het initiatief tot de oprichting van Novosti was - zoals officieel steeds wordt gesteld - afkomstig van een viertal Sowjetrussische organisaties, te weten de Sowjetschrijversbond, de Journalistenbond, de Unie van Sowjetvriendschapsverenigingen en de Vereniging voor Verspreiding van Wetenschappelijke en Politieke Kennis^(*).

---

^(*) Deze vereniging, die zich beweegt op het terrein van de binnenlandse agitatie en propaganda, is inmiddels van naam veranderd en geniet tegenwoordig bekendheid onder de naam Vereniging voor Kennis (Znaniye).

Tijdens de oprichtingsvergadering op 21 februari 1961 werd gesteld dat het nieuwe persbureau nodig was vanwege "de snelle groei en expansie" van de relaties van de Sowjet-Unie met andere landen. Novosti vormde, zoals in januari 1965 in Za Rubezhom (het blad van de Journalistenbond) werd benadrukt, het antwoord op de groeiende belangstelling van de wereldopinie voor de Sowjet-Unie.

Het eerste doel van Novosti, zo werd bij de oprichting gesteld, is de wereld informatie te verschaffen over de Sowjet-Unie, waarbij gebruik moet worden gemaakt van de diensten van de beste Sowjetrussische specialisten. Om de banden met andere landen te verstevigen werd het voorts noodzakelijk genoemd om te streven naar medewerking van "progressieve buitenlandse wetenschappers" en "persoonlijkheden uit het openbare leven".

Tijdens een in juli 1965 in Moskou door Novosti georganiseerde bijeenkomst van journalisten van buitenlandse communistische dagbladen, werd nog een ander doel genoemd: door middel van commentaren en artikelen stelling nemen tegen anti-Sowjetstromingen in verschillende landen.

Novosti's "onafhankelijkheid"

Novosti is volgens zijn statuten van 3 april 1961 volstrekt onafhankelijk van Sowjetstaat en partij en bepaald is dat "Sowjetstaatsorganen geen verantwoordelijkheid dragen voor het werk, de financiële verbintenissen en andere activiteiten" van het persbureau.

Deze statutair vastgelegde onafhankelijke status betekent echter allerm minst dat de Sowjetautoriteiten (i.c. de CPSU) in de praktijk geen zeggenschap hebben over het persbureau. In essentie is die zeggenschap terug te voeren op wat bepaald was in artikel 126 van de in 1961 geldende Sowjetgrondwet, die in 1977 door een nieuwe is vervangen. In genoemd artikel werd de CPSU omschreven als "de leidende kern van alle organisaties van de werkende bevolking". De grondwet van 1977 is in artikel 6 nog uitgebreider: "De CPSU is de leidende en sturende macht van de Sowjetgemeenschap en de kern van haar politiek systeem, van alle staats- en openbare organisaties". Omdat de officiële Novosti-initiatiefnemers - de Journalistenbond, de Schrijversbond, de Unie van Vriendschapsverenigingen, de Vereniging voor Verspreiding van Politieke en Wetenschappelijke Kennis - tot de z.g. openbare organisaties gerekend moeten worden, betekent dit dat zij voor hun initiatief tenminste goedkeuring van de CPSU moeten hebben gekregen.

Gelet op het functioneren van het Sowjetsysteem, moet het initiatief tot de Novosti-oprichting zelfs afkomstig zijn geweest van de CPSU en hebben de vier eerder genoemde organisaties slechts de functie van "werktuigen" gehad.

Als de wijze waarop de Sowjetsamenleving is georganiseerd in aanmerking wordt genomen, moet men ervan uitgaan dat Novosti (net als het staatspersbureau TASS) gecontroleerd en gestuurd wordt door de daarvoor bestaande CPSU-organen. Dat er in de praktijk in dit opzicht weinig verschil is met TASS, kan geïllustreerd worden met de deelname van Novosti-vertegenwoordigers aan de bijeenkomsten van de "staatspersbureaus" van de "socialistische landen" en aan de regelmatige samenkomsten van vertegenwoordigers van de massamedia uit de Sowjetbloklanden.

Beleidsbepaling en controle op de uitvoering

Het persbureau Novosti vormt samen met o.a. TASS en de internationale afdeling van radio Moskou een belangrijk deel van het op het buitenland gerichte Sowjetpropaganda-apparaat.

Deze onderdelen zijn wat hun beleidsbepaling betreft niet autonoom, maar hebben zich te houden aan de beslissingen van het CPSU-Politburo. Zelfs zou het Politburo beslissen over campagne-thema's en de middelen kiezen, die daarbij gebruikt moeten worden. Uiteraard is het Politburo niet het orgaan dat - als het beleid eenmaal vastligt - voortdurend controle uitoefent op de juiste uitvoering. Die taak is opgedragen aan het onder toezicht van de CC-secretarissen werkende secretariaats-apparaat en was wat Novosti betreft tot maart 1978 in handen van de CC-afdeling Buitenland en de CC-afdeling Propaganda. Na die datum is die verantwoordelijkheid n.a.w. van laatstgenoemde afdeling overgegaan op de toen ingestelde CC-afdeling Internationale Informatie. Het is echter vrijwel zeker dat het zwaartepunt ligt bij de Afdeling Buitenland, omdat de te voeren propaganda immers ten dienste staat van het Sowjetrussische buitenlandse beleid. Tussen de Afdeling Internationale Informatie en de Afdeling Buitenland bestaat een nauwe samenwerking, wat reeds tot uitdrukking komt in het feit dat beide onder supervisie staan van CC-secretaris en plv. Politburolid Boris PONOMARJOW.

Novosti en de CC-afdeling Internationale Informatie

De Afdeling Internationale Informatie is

opgericht met het doel de totale buitenlandse propaganda te reorganiseren, zodanig dat deze meer effect kan sorteren in het Westen door het stimuleren van publieke steun voor de Sowjetrussische buitenlandse politiek. In dit kader houdt zij een oog op de algemene lijn, maar geeft zij ook gedetailleerde instructies over de behandeling van internationale kwesties en de Sowjetrussische buitenlandse politiek o.m. aan Novosti.

Aan Novosti-correspondenten in het buitenland worden deze instructies - in die gevallen waarin het gaat om politiek gevoelige onderwerpen en belangrijke propaganda-thema's - verstrekt via de Sowjetambassadeur en de persattaché. Gaat het om routinezaken dan zijn de instructies rechtstreeks afkomstig van het Moskouse hoofdkantoor van Novosti.

Er bestaan dus zeer nauwe relaties tussen de Afdeling Internationale Informatie en Novosti en er is - volledig in overeenstemming met de leidende rol van de CPSU - sprake van een duidelijke onderschikking van de laatste t.o.v. de eerste. In aanmerking nemend dat de Afdeling Internationale Informatie - zoals de Moskouse correspondent van het Joegoslavische blad Politika op 20 maart 1978 schreef - belast is met "alle ideologische akties op internationaal terrein, zoals polemieken over mensenrechten, de strijd tegen anti-Sowjet- en anti-communistische bewegingen e.d.", kortom met beïnvloedingsactiviteiten, ligt het voor de hand dat het Novosti-apparaat en uiteraard de individuele Novosti-medewerker - als dat nuttig is - daarbij zullen worden ingeschakeld.

Novosti en de Sowjetinlichtingendiensten

Rond het midden van de zestiger jaren was ongeveer de helft van het in het buitenland gestationeerde Novosti-personeel geïdentificeerd als

medewerker van een inlichtingendienst, terwijl vermoed werd dat in werkelijkheid veel meer dan de helft relaties onderhield in die richting. Latere schattingen bewegen zich echter rond de 50%, waaronder behalve medewerkers van het KGB ook nogal wat van de militaire inlichtingendienst GRU.

Volgens recent bekend geworden mededelingen van een vroegere Novosti employé zou bijna elke vestiging van dit persbureau gebruikt worden als een basis voor KGB-operaties, terwijl bij sommige vestigingen een KGB-officier aan het hoofd staat. Het Novosti-hoofdkwartier in Moskou zou voorts in belangrijke mate bemand zijn met KGB-ers ^{x)}. Volgens dezelfde bron zouden ook nu nog alle vaste Novosti-medewerkers inlichtingenactiviteiten verrichten en ondersteunend meewerken aan KGB-operaties. De mogelijkheid daartoe kan ruimschoots aanwezig worden geacht, omdat immers het meeste Novosti-materiaal in Moskou wordt samengesteld. De Novosti-correspondent m.n. heeft daardoor en door het ambulante karakter van zijn functie de mogelijkheid om contacten aan te knopen, nuttige informatie te verzamelen en potentiële agenten op te sporen en eventueel te recruteren. Deze correspondent heeft overigens ook een bijzondere taak op het terrein van de "desinformatie", in het kader waarvan hij moet trachten om artikelen, in de Sowjet-Unie samengesteld maar niet als zodanig herkenbaar, in de pers van het land van zijn plaatsing gepubliceerd te krijgen. Journalisten in het betreffende land kunnen deze artikelen verwerken in eigen producten, dan wel integraal publiceren onder eigen naam. Dit soort artikelen schijnt soms rechtstreeks door het KGB aan Novosti-correspondenten te worden toegespeeld, zeker in die gevallen waarin deze correspondenten KGB-medewerkers zijn. Soms schijnt dit ook te gebeuren via andere sectoren binnen het Sowjetrussische apparaat, zoals m.n. de CPSU-CC-afdeling Internationale Informatie. Ook in dit soort gevallen - zo werd vernomen - is de inhoud van de te publiceren artikelen bekend bij het KGB, dat een apart onderdeel, "Dienst A", herbergt, belast met "desinformatieve activiteiten". Doel van deze "desinformatie"-artikelen

---

x) Volgens Foreign Report van 31-3-1976 is een van de onderdelen van Novosti de z.g. 10e sectie, bemand met KGB-medewerkers, o.w. de bekende Harold "Kim" PHILBY.

is door het verspreiden van soms juiste maar onvolledige, soms ook volledig onjuiste gegevens de publieke opinie in m.n. het Westen te manipuleren. De meeste activiteiten van de Novosti-employé's t.b.v. de Sowjetrussische inlichtingendiensten hebben overigens betrekking op het uit open bronnen verzamelen van o.m. politieke en economische informatie.

Novosti-middelen en methoden

In het voorgaande is al vermeld dat een van de basisopdrachten van Novosti is het stelling nemen tegen anti-sowjetstromingen in het buitenland door middel van commentaren en artikelen. Voorts houdt Novosti - zoals ook al gezegd - zich bezig met het voeren van propagandacampagnes in het buitenland teneinde de publieke opinie daar te mobiliseren voor steun aan het door de CPSU en de Sowjetregering uitgestippelde beleid.

Voor het volbrengen van deze taak heeft Novosti in totaal de beschikking over meer dan 4.000 employé's. Ongeveer 2.000 daarvan zijn tewerk gesteld op het Novosti-hoofdkwartier in Moskou.

Volgens de in 1971 verschenen derde druk van het Sowjetrussische Handboek voor Journalisten telt het Novosti-hoofdkwartier 8 geografische afdelingen (Socialistische Landen, West-Europa, Noord-Amerika, Latijns-Amerika, Afrika, Nabije en Midden-Oosten, Verre Oosten, Azië) en enkele ondersteuning verlenende afdelingen (Afdeling Operationele Informatie, Afdeling Vertalingen, Archief en Afdeling Uitgeverijen). Bovendien is er een Afdeling Politieke Publicaties en een afdeling die belast is met de bestudering van propaganda-methoden en hun effectiviteit.

Had Novosti in 1962 al 28 bureaus in het buitenland, in 1977 was dit aantal uitgegroeid tot 110. Deze buitenlandse vestigingen leveren artikelen, kopij en gegevens aan massamedia en persbureaus. In het midden van de zestiger jaren had Novosti in dit kader zakelijke verbindingen met 3.500 dagbladen (o.a. New York Times, Algemeen Dagblad) en tijdschriften, 70 persbureaus en 80 uitgeverijen. Voorts brengt Novosti een groot aantal eigen uitgaven, bestemd voor het buitenland. In 1977 waren dat 50 tijdschriften en 10 kranten (in 56 talen) met een totale oplage van meer dan 2,5 miljoen. De Novosti-uitgeverijen produceerden toen meer dan 300 boeken en pamfletten in een oplage van meer dan 20 miljoen.

In het verleden heeft Novosti meer dan eens ter verspreiding van haar artikelen de ruimte daarvoor tegen advertentietarieven in Westerse kranten gekocht en werden de artikelen als "ingezonden mededelingen" geplaatst. Soms ook wist men materiaal geplaatst te krijgen door via ingezonden brieven te reageren op gepubliceerde artikelen.

De laatste tijd schijnt de nadruk meer te liggen op de laatste methode en slaagt men er bovendien in afgeronde, overigens duidelijk als Novosti-produkt aangeduide artikelen over thema's die internationaal in de belangstelling staan, geplaatst te krijgen (b.v. in het NRC-Handelsblad over Afghanistan, neutronenbom, modernisering kernwapens). Bovendien bedient Novosti zich van de methode - waarop in het voorgaande al is gewezen toen het ging om het verlenen van hand- en spandiensten op het terrein van de "desinformatie" - om aan individuele journalisten kant en klare artikelen te overhandigen, waarbij het de opzet is dat deze onder de naam van de betreffende journalist worden geplaatst dan wel door hem in een ander artikel wordt verwerkt. De afgelopen jaren heeft Novosti voorts voor Moskou betrouwbare, plaatselijke krachten in haar buitenlandse vestigingen tewerk gesteld. Deze praktijk, die ook in Nederland wordt gehanteerd, is gebaseerd op de overweging dat Sowjetburgers - hoe goed ze de taal van het land ook spreken - nooit zo effectief kunnen werken als inwoners van het land zelf. Plaatselijke krachten kunnen in Sowjetopvattingen bovendien meer overtuigend Sowjetpropaganda verspreiden dan Sowjetcorrespondenten.

Deze "nationale krachten" kunnen lid zijn van de CP in het betreffende land, maar in elk geval hoeft er over hun pro-Sowjetgezindheid geen twijfel te bestaan.

Conclusie

Uit het voorgaande kan blijken dat het z.g. onafhankelijke persbureau Novosti met zijn talrijke buitenlandse vestigingen een belangrijk onderdeel vormt van het Sowjetpropaganda-apparaat en dat het wat deze activiteiten betreft geleid en gestuurd wordt vanuit de CPSU. Officieel opgezet met het doel de wereld meer informatie te verschaffen over de Sowjet-Unie, bleek het ook de bedoeling te zijn om door commentaren en artikelen stelling te nemen tegen anti-sowjetstromingen in verschillende landen. Afgezien van

deze op het terrein van de beïnvloeding vallende activiteiten, is bekend dat de verschillende buitenlandse Novosti-vestigingen een taak is toebedeeld op het terrein van het verzamelen van o.m. politieke en economische informatie uit open bronnen t.b.v. de Sowjetrussische inlichtingendiensten. Daar komt dan bovendien nog bij dat - zoals werd opgemerkt - bijna elke Novosti-vestiging gebruikt wordt bij KGB- of GRU-operaties en dat ongeveer de helft van het in het buitenland gestationeerde Novosti-personeel als inlichtingendienst-medewerker moet worden beschouwd. Op grond hiervan kan daarom ook worden gesteld dat de talrijke Novosti-vestigingen in het buitenland belangrijke onderdelen vormen van het Sowjetrussische inlichtingenapparaat. Een sleutelfunctie heeft in dat kader waarschijnlijk de Novosti-correspondent, die door het ambulante karakter van zijn functie talrijke mogelijkheden heeft om t.b.v. KGB of GRU activiteiten te ontplooiën.

STROOMVERSNELLINGEN IN DE CPN

Sedert enige jaren doen zich in de CPN ontwikkelingen voor, die de aandacht trekken. Het 26e congres van de CPN in januari 1978 betekende de afsluiting van een bijzondere periode in de partijgeschiedenis. De heer S. de GROOT, die de partij gedurende bijna een halve eeuw domineerde, werd door dit congres definitief aan de kant gezet en tevens werd er besloten tot de formulering van een nieuw beginselprogramma. Uit het partijbestuur werd een commissie gevormd die de discussie over zo'n programma moest organiseren en richting geven. Hoewel deze commissie tot het 27e partijcongres in juni 1980 twee tussentijdse verslagen uitbracht en na dit congres met enkele leden werd uitgebreid, slaagde zij er niet in tot een concrete formulering van een concept-beginselprogramma te komen.

In de periode na het 26e congres is niet alleen binnen die commissie, maar ook door andere CPN-leden - zowel binnen als buiten partijverband - gediscussieerd over de fundamenteën van de partij. Daarbij slaagden met name de critici van het orthodox communisme erin de aandacht van de media op zich te vestigen, als zij zich in woord distancieerden van de marxistisch-leninistische voorhoedeclaims, van het democratisch centralistische organisatieprincipe, van de verbinding met de partijen uit de Oosteuropese landen of van de huns inziens onmogelijke opstelling van de CPN t.o.v. de sociaal-democratie. Ook pogen de laatste tijd vertegenwoordigers van het feminisme in de partij de feministische analyse een gelijkwaardige plaats te geven naast de marxistische.

De discussies in de partij spelen zich in een opmerkelijke openbaarheid af. Soms ontstaan in de discussie structuren, die sterk doen denken aan fractievorming, maar dat alles wordt tot nog toe getolereerd. Het geduld van de tot de orthodoxe vleugel behorende partijgenoten raakt echter uitgeput. Dit bleek bijvoorbeeld duidelijk tijdens recente zittingen van het partijbestuur, waar zij zich harder opstelden dan ooit tevoren en herhaaldelijk aandrongen op schorsing en roeyement van een aantal andersdenkende partijleden uit Groningen en Rotterdam, wat de partijleiding kort tevoren nog maar tenauwernood had kunnen voorkomen. Het lijkt dan ook een volstrekt juiste conclusie van partijvoorzitter HOEKSTRA dat de partij

in deze tijd een fundamenteel stuk als een beginselprogram niet langer kan missen en hij heeft zich door het partijbestuur dan ook de opdracht laten geven op korte termijn de ontwerptekst van het beginselprogramma op te stellen. Hiervoor liet hij zich tevens van zijn verplichtingen als partijvoorzitter ontheffen, hetgeen hem niet door iedereen in dank werd aangenomen. Een pikante bijzonderheid bij deze gang van zaken is dat het volledige Dagelijkse Bestuur nog niet zo lang geleden verklaarde dat het formuleren van zo'n belangrijk document niet kon geschieden door één man. Toen, eind juli 1977 werd die stelling betrokken om een werkje van oudvoorzitter De GROOT te diskwalificeren.

Een bijzonder punt in de recente discussies betreft de positie van communisten in bestuurlijke functies. Het optreden van communisten in vertegenwoordigende lichamen is er, in overeenstemming met het marxisme-leninisme, lange tijd op gericht geweest aldaar de buitenparlementaire actie te vertegenwoordigen. Het parlement is in die optiek niet meer dan een "leeg hulsel, dat slechts dient om de belangen van het grootkapitaal veilig te stellen"

(ontwerp-beginselprogramma, 1952). Dit standpunt werd door het 25e partijcongres in 1975 nog bevestigd, toen door het Kamerlid M. BAKKER duidelijk werd vastgesteld, dat de buitenparlementaire actie voor de CPN de eerste prioriteit had en dat communisten in openbare organen tot taak hadden daàr een krachtig vertolker te zijn van hetgeen onder de massa leeft.

Mede onder invloed van het in 1975 ingezette streven naar het tot stand komen van een "nieuwe coalitie" werd aan het werk in vertegenwoordigende lichamen evenwel een steeds groter belang gehecht. Uiteindelijk concludeerde het 27e partijcongres - op grond van een eveneens door M. BAKKER geformuleerde tekst - dan ook, dat vertegenwoordigingen van de partij in parlementaire organen een eigen politiek-makende rol kunnen spelen, waaraan de buitenparlementaire actie een belangrijke ondersteuning kan geven.

Dat zo'n koerswijziging van de partij grote spanningen kan oproepen is inmiddels gebleken. Met name partijgenoten in bestuurlijke functies staan daarbij voor de moeilijke keuze of zij hun loyaliteit in de eerste plaats verschuldigd zijn aan het bestuur, waarin zij functioneren of juist aan de partij en de "democratische beweging", die zij in de bestuursorganen behoren te vertegenwoordigen. Twee recente gebeurtenissen vormden een goede illustratie van de moeilijkheden die zich in dit verband kunnen voordoen. Zij vormden tevens de aanleiding tot zeer felle discussies.

In Zaanstad besloot de als loco-burgemeester functionerende CPN-wethouder N tot uitvoering van een gerechtelijk bevel tot ont ruining van een gekraakt pand met behulp van de politie. Hij deed dat overigens na met de leiding van het betreffende CPN-district overleg te hebben gevoerd. Zijn besluit leidde na een felle discussie tot tussenkomst van partijvoorzitter HOEKSTRA, die in een artikel in het dagblad De Waarheid het optreden van de heer N zondermeer veroordeelde. De partijvoorzitter verweet de wethouder vormfouten te hebben gemaakt door zonder overleg met de partijleiding te handelen, maar ook fundamentele fouten. De wethouder had zich als communist namelijk gekeerd tegen een "democratische beweging", in dit geval krakers, die hij juist te verdedigen had. Enkele maanden daarna deed zich in de stad Groningen een soortgelijke gebeurtenis voor. Het bestuur van het Groninger partijdistrict besloot, dat de fractie in de gemeenteraad vóór het ter inzage leggen van een bouwplan van een PTT-complex moest stemmen, teneinde overeenkomstig de aanwijzingen van de landelijke leiding, de positie van de partij in het college van B & W veilig te stellen. Het CPN-raadslid BF , die veel energie gestoken had in de acties tegen de bouw van het complex, weigerde dat besluit uit te voeren en verklaarde dat hij - gelet op de acties vanuit de bevolking - tegen het ter inzage leggen van het plan zou stemmen. Zelfs

dreigementen van de kant van sommige districtsbestuurders m.b.t. zijn partijlidmaatschap deden hem niet van gedachten veranderen, hetgeen overigens doet vermoeden dat e.e.a. geheel in overeenstemming met de afspraken binnen de Dagelijkse Leiding van het district o.l.v. de heer MEIS gebeurde. Ook in overeenstemming met die afspraken was het feit, dat CPN-wethouder W. , die met het besluit van het districtsbestuur instemde, onmiddellijk na de verklaring van B aankondigde niet op de betreffende raadsvergadering te zullen verschijnen. Na afloop van de raadsvergadering toonden de beide heren zich weer eensgezind, toen zij verklaarden dat het hun inziens tijd werd, dat in de partij grondig gediscussieerd zou worden over de te volgen gedragslijn, als het aangaan van buitenparlementaire coalities in strijd lijkt te komen met coalities, aangegaan in vertegenwoordigende lichamen. De Groninger districtsleiding lijkt haar standpunt in feite al bepaald te hebben: de CPN moet een strijdorganisatie naar leninistisch model blijven. De discussie over CPN-deelname aan bestuurlijke organen heeft een voorlopige afsluiting gekregen tijdens een op 24/25 oktober gehouden bijeenkomst van het partijbestuur van de CPN. Na te hebben vastgesteld dat de aanwezigheid van communisten in bestuurlijke organen juist in moeilijke omstandigheden noodzakelijk is, concludeerde het partijbestuur, overeenkomstig het gestelde in de inleiding van het Dagelijkse Bestuurslid R. H. , dat de acties van de mensen buiten de bestuurlijke organen van beslissend belang zijn. De vertegenwoordigers van de partij in openbare lichamen en in bestuurscolleges behoren in deze geest te handelen en moeten daartoe ook de ruimte krijgen.

Verdeeldheid

De discussies in de partij hebben tot zulke grote tegenstellingen en verdeeldheid geleid, dat de uitvoering van een groot aantal partijtaken (scholingen, financiële campagnes e.d.) in het gedrang is gekomen. Globaal zijn in de CPN drie vleugels te onderscheiden:

- de orthodoxe vleugel, die vermoedelijk het grootste is en zeker het meest eensgezind;
- een vernieuwingsgezinde vleugel, waartoe personen behoren met euro-communistische en feministische opvattingen;
- een vleugel bestaande uit personen, die, hoewel afkomstig uit orthodoxe milieus, nog aarzelen over de in te nemen standpunten.

Noch in de Dagelijkse Leiding van de partij, noch in het voltallige partijbestuur lijkt één van de vleugels over een uitgesproken meerderheid te kunnen beschikken. Partijvoorzitter HOEKSTRA tracht tot het uiterste de partij voor uiteenvallen te behoeden. Zijn aankondiging om na het volgende congres niet meer beschikbaar te zijn voor de functie van voorzitter wordt door vertegenwoordigers van de orthodoxe vleugel gezien als een vlucht voor de komende confrontatie. Een definitieve scheiding der geesten in de partij zal dan mogelijk niet meer voorkomen kunnen worden. Vertegenwoordigers van de orthodoxe vleugel hebben zich naar buiten toe tot nog toe erg terughoudend opgesteld. Wel hebben zij de uiterste grenzen vastgesteld van wat de discussie over de partij kan opleveren: "Ze baseert zich op het klassekarakter van de maatschappij, ze verbindt haar strijd voor nationale zelfstandigheid met internationale solidariteit, ze vecht tegen discriminatie en hanteert daarbij de organisatievorm (de democratisch-centralistische), die de grootste strijdvaardigheid mogelijk maakt".

De vernieuwingsgezinde vleugel vindt haar voornaamste steunpunten in de redactie van het dagblad "De Waarheid" en binnen het wetenschappelijk instituut van de CPN, het IPSO. De voorzitter van het Stichtingsbestuur van het IPSO, de heer Jaap WOLFF, die statutair feitelijk de volledige zeggenschap heeft, behoort weliswaar tot de orthodoxe vleugel, maar vrijwel alle overige vaste en incidentele medewerkers behoren tot de vernieuwingsgezinde fractie. Medio 1980 werd door het Instituut besloten tot de uitgave van het blad "KOMMA". De bedoeling was om in dit blad artikelen te publiceren, die een bijdrage zouden kunnen leveren aan de discussies over de fundamenteën van de CPN. Vanuit de vernieuwingsgezinde vleugel werd echter de vrees geuit, dat de discussie op deze manier op een zijspoor zou worden gezet. Om dat enigszins te voorkomen traden vertegenwoordigers ervan buiten de bestaande partijstructuren om met elkaar in contact om naar wegen te zoeken hun opvattingen verder binnen de partij te verspreiden. Niettemin ondervindt de vernieuwingsgezinde fractie slechts de steun van een betrekkelijk kleine minderheid in de partij. De kracht van de vernieuwers ligt

dan ook vooral in hun vasthoudendheid en discussiebereidheid.

Concluderend kan gesteld worden dat het overgrote deel van de partij naar alle waarschijnlijkheid zal willen vasthouden aan de voornaamste zekerheden en de historische opdracht van het marxisme-leninisme. Dat laat onverlet dat er vrijwel algemene overeenstemming over bestaat, dat de CPN met enkele vanuit het stalinistische verleden achtergebleven tradities zal moeten breken.

- - -

OP WEG NAAR EEN EEN PROGRESSIEVE MEERDERHEID

Een voornaam doel, dat de CPN voor ogen staat bij het ontplooiën van haar politieke activiteiten, is de deelname aan een op een progressieve meerderheid gebaseerde regering. De getalsmatige meerderheid in het parlement zal, in de optiek van de partij, vooraf worden gegaan door de ontplooiing van progressieve macht in allerlei buiten-parlementaire coalities. In de politiek van de CPN heeft de strijd voor vrede en veiligheid de allerhoogste prioriteit; uitermate belangrijk is daarnaast de activiteit in de sociaal-economische sector, deels vanwege de centrale plaats die door de sociaal-economische politiek in ons land wordt ingenomen, deels ook omdat de sociaal-economische strijd voor de CPN grote propagandistische waarde heeft vanwege het feit dat in die strijd de tegenstelling tussen kapitaal en arbeid het duidelijkst zichtbaar is. De CPN voert haar activiteiten op sociaal-economisch gebied traditioneel vooral via de door haar opgerichte en geleide actie-comité's. Geheel in overeenstemming met de leninistische organisatie-beginselen hebben de actiecomité's de vorm van personencomité's en pretenderen ze een functie te hebben in het bundelen van georganiseerde en ongeorganiseerde werknemers. In de geschiedenis van de CPN vormen de actiecomité's bekende verschijningen. Sommige actiecomité's kregen enige bekendheid en invloed, zoals b.v. de gezamenlijke actiecomité's in Oost-Groningen en het gezamenlijke actiecomité van Rotterdamse Havenarbeiders..

Een typerend voorbeeld van deze taktiek was ook het comité "Bestek'81 moet van de baan". Met dit comité trachtte de CPN - die zich wel verzekerd had van een ruime meerderheid en sleutelposities in de organisatie - een progressief samenwerkingsverband te creëren met als gemeenschappelijk doel het verwerpen van de politiek van Bestek'81 en het afdwingen van een ander regeringsbeleid (met als centraal thema de handhaving van de koopkracht).

Op basis van de in de anti-"Bestek'81"-activiteiten tot stand gekomen samenwerking tussen de CPN enerzijds en personen uit vakbondskringen en uit andere linkse partijen anderzijds werd in oktober 1980 door een 30 personen sterke groep (die weer voor tenminste de helft uit CPN-leden bestond) het initiatief genomen tot het houden van een conferentie. Deze in november van dat jaar in Driebergen gehouden bijeenkomst is later bekend geworden als de "Dialoog van Driebergen". In het kader van deze "Dialoog" zijn inmiddels drie werkcongressen gehouden, waar de mogelijkheden van een alternatief sociaal-economisch beleid besproken werden. Zowel de inleiders als het gehoor bestond bij deze bijeenkomsten voor een opmerkelijk groot gedeelte uit CPN-leden, die zich overigens lang niet altijd in die hoedanigheid presenteerden. Het wekte dan ook weinig verwondering dat de conclusies van deze congressen veel overeenkomst met de partijstandpunten vertoonden, zoals die o.a. door het wetenschappelijke instituut van de CPN, het IPSO, geformuleerd waren.

De CPN is erg gelukkig met de min of meer permanente medewerking aan de "Driebergse Dialoog" van enkele vakbondsfunctionarissen en een aantal vertegenwoordigers van de "linkse stroming" in de Partij van de Arbeid, omdat juist door die medewerking het tot stand komen van een brede (buiten-)parlementaire coalitie binnen bereik komt.

Als voorbereiding op het op 31 oktober j.l. gehouden werkcongres - en tevens ter beïnvloeding van het regeringsbeleid - werd door een initiatiefgroep van 53 personen (van wie een groot aantal al betrokken was bij de totstandkoming van de "Dialoog") opgeroepen tot een demonstratie in Amsterdam op 3 oktober. Opmerkelijk was niet alleen dat wederom ongeveer de helft van deze groep uit CPN-leden bestond, maar vooral dat de ondertekenaars uit de categorie "vakbondsbestuurders, vakbondskaderleden en leden van actiecomité's" vrijwel uitsluitend partijleden waren. Met een deelname van nauwelijks 1000 personen - voornamelijk afkomstig uit CPN-kring - en een minimale belangstelling van de "burgerlijke" media bleek deze demonstratie uiteindelijk een mislukking, hetgeen - hoewel er naar buiten toe uiteraard de loftrumpet over werd gestoken - binnen de partij ook als zodanig is ervaren.

Overigens werd er bij deze gelegenheid door één van de sprekers voor gepleit om de via de "Dialoog" ontwikkelde alternatieve ideeën op gecoördineerde wijze in te brengen in het beleid van de organisaties waarbij de deelnemers zijn aangesloten. In feite betekent dit een pleidooi voor een, vooral

op de vakbonden gericht^e, georganiseerde oppositie, welke herinneringen oproept aan de z.g. Roode Vakbewegings Oppositie (RVO) uit de dertiger jaren, waarmee de Nederlandse communisten, mede op basis van hun functies in de vakbonden, tegen de "met de burgerlijke staat vergroeide" vakbondsleiding gerichte activiteiten ontplooiden.

Tijdens het laatste werkcongres op 31 oktober j.l. werden noch in de inleidingen noch in de hierop volgende discussie nieuwe inzichten geïstaleerd. Van uitermate groot belang voor de initiatiefnemers was echter wel het feit, dat het de voorzitters van PvdA, PPR en CPN, alsmede een PSP-Tweede Kamerlid waren, die de inleidingen verzorgden en daarmee aan de Dialoog een min of meer officiële status gaven.

Besloten werd te trachten om op grond van gemeenschappelijke elementen in de visies van de Dialoog-gangers en met de hulp van een aantal in het leven geroepen werkgroepen, een gezamenlijk "actieplan" te formuleren dat de verwezenlijking van een alternatief sociaal-economisch beleid dichterbij moet brengen.

De vaststelling van zo'n actieplan zou kunnen plaatsvinden tijdens een volgende bijeenkomst in het kader van de "Dialoog" in het voorjaar van 1982.

Een en ander vestigt nog eens de aandacht op de posities die de CPN binnen de bij de FNV aangesloten bonden inneemt. Het ledenbestand van de FNV-bonden bestaat naar schatting voor minder dan 1% uit CPN-leden. Doordat zij - gestimuleerd en gedirigeerd door de partij - intensief deelnemen aan het vakbondswerk hebben zij een aanmerkelijk grotere invloed dan op grond van dit getal verwacht zou worden. Deze invloed is in enkele afdelingen tevens vertaald in bestuursfuncties, waarbij in sommige gevallen van een overheersing kan worden gesproken. Dit geldt met name voor de Amsterdamse afdelingen van de Bouwbond en de ABOP (Algemene Bond van Onderwijzend Personeel). Sterk is de positie van de CPN ook in de Sectie Vormingswerk en het district Den Haag van de ABOP, alsmede in de ABVA-afdeling Amsterdam.

Voorzover bekend is de ABOP de enige bond waar leden van de CPN (vier in getal) zitting hebben in het hoofdbestuur.

De laatste jaren blijken CPN-leden een aantal functies te hebben ingenomen in het gesalarieerde apparaat van de FNV; een feit, waaraan in de partij uiteraard weinig ruchtbaarheid wordt gegeven. Hierbij lijkt sprake te zijn van een zekere concentratie van partijgenoten in enkele afdelingen van de Federatie, zoals de afdeling onderzoek, het opleidingsinstituut en het NVV-jongerencontact, waaruit afgeleid zou kunnen worden dat het binnendringen van het vakbondsapparaat op gecoördineerde wijze heeft plaatsgevonden.

CVC-TOP IN NOORDWIJKERHOUT

Van 24/28 oktober 1981 vond te Noordwijkerhout een vergadering plaats van de (Praagse) Christelijke Vredesconferentie (CVC); op zich misschien niet in alle opzichten het vermelden waard, omdat de afgelopen jaren wel vaker CVC-bijeenkomsten in ons land plaatsvonden. De voorlaatste keer betrof het een vergadering van het internationaal secretariaat, in september 1977 belegd in Vogelenzang (gem. Bloemendaal). Dat het ditmaal om een bijeenkomst ging van het uitgebreide presidium van de CVC trok wel de aandacht, terwijl ook het tijdstip niet toevallig kon zijn. De vergadering vond n.l. gelijktijdig plaats met de ontwapeningsweek van de VN, vlak na grote demonstraties tegen de kernbewapeningswedloop in o.a. Bonn, Brussel, Parijs, Londen en Rome en vóór de hoorzitting van de Wereldraad van Kerken (WCC) over kernbe- en ontwapening (van 23/27 november j.l. in Amsterdam) en de vergadering van de NAVO-raad (van 7/11 december j.l. in Brussel), waar gesproken is over de modernisering van de middellange afstands-raketten.

De CVC werd in juni 1958 in Praag opgericht op initiatief van een aantal Tsjechoslowaakse theologen met het doel te zoeken naar wegen waarlangs de kerken zouden kunnen bijdragen tot de oplossing van internationale politieke problemen. De organisatie, die nadrukkelijk gesteund werd door de internationale communistische mantelorganisatie de Wereldvredeeraad, ontwikkelde zich tot een instituut waarbinnen christenen uit Oost- en West-Europa actief waren voor een dialoog tussen christendom en marxisme. Als gevolg van de Russische inval in Tsjecho-Slowakije in augustus 1968 legden bestuursleden van diverse Westeuropese nationale afdelingen hun functies neer, waardoor de CVC geheel in handen raakte van vertegenwoordigers van Oosteuropese landen. De CVC werd daarna een willig instrument ter ondersteuning van de buitenlandse politiek van de Sowjet Unie. Dat bleek recent nog toen men de Russische inval in Afghanistan verdedigde. De CVC onderschrijft ook het Sowjet-standpunt t.a.v. het al dan niet plaatsen van middellange afstands-raketten in West-Europa.

In mei j.l. werd voor het eerst van de CVC-plannen voor de vergadering in Noordwijkerhout vernomen. Dat gebeurde tijdens een bezoek dat dr. Karoly T bisschop van de Hongaarse hervormde kerk en president van de CVC aan ons land bracht ter voorbereiding van de presidiumbijeenkomst. In juni d.a.v. was T

opnieuw in Nederland, officieel om deel te nemen aan een voorbereidingsbijeenkomst voor de WCC-hoorzitting ^{*)}, maar daarnaast ook voor overleg met functionarissen van de nationale afdeling van de CVC h.t.l., die belast waren met de voorbereiding van de internationale bijeenkomst van oktober jl.

Aan de beraadslagingen van het uitgebreide presidium ging een "ontmoetingsbijeenkomst" vooraf. Deze werd bijgewoond door bestuursleden en tolken van de vredesconferentie en een twaalftal Nederlanders. Overigens waren ook via de Nederlandse CVC-afdeling nog een dertigtal Nederlanders uitgenodigd, allen betrokken bij enigerlei vorm van (christelijk) vredeswerk. Daarbij speelde nauwelijks een rol of men sympathiek stond t.o.v. de CVC, dan wel daartegen bedenkingen had. Tijdens de ontmoeting werden aan de agenda van de eigenlijke CVC-bijeenkomst enige punten toegevoegd, o.a. één betreffende de activiteiten van de kerkelijke vredesbeweging in Nederland.

Na afloop van de presidiumzitting bleek uit het uitgegeven communiqué dat men het onderling niet eens was geworden over de ontwikkelingen in Polen. Men kwam niet tot een officiële veroordeling van het optreden van de zelfstandige vakbeweging Solidariteit. Blijkens persoonlijke commentaren op het communiqué zagen vooraanstaande presidiumleden in de ontwikkelingen daar echter wel een mogelijk gevaar voor de vrede.

Opmerkelijk is dat de CVC zich enigszins leek te distanciëren van de vredesbeweging in West-Europa. De opkomst daarvan werd weliswaar hoopgevend genoemd voor de toekomst, maar tegelijk vond men het ook een "bekommerniswekkende ontwikkeling". Dat vindt wellicht zijn oorzaak in het feit dat in Oost-Europa de vredesbewegingen in het algemeen de beleidsopvattingen van de regeringen delen. De vredesbewegingen, die er bestaan, zoals o.a. de CVC, vinden het doorgaans bezwaarlijk een eigen visie inzake de vredesproblematiek te ontwikkelen, zoals de vredesbewegingen in West-Europa dat wel doen.

---

*) Volgens WCC-woordvoerders werd uiteindelijk besloten om in Amsterdam te vergaderen omdat de Nederlandse bevolking zo sterk bij de vredesproblematiek betrokken is. Ook zou het geestelijk-ideologisch klimaat hier er bij uitstek geschikt voor zijn. De indruk bestaat dat ook de CVC om die redenen in Nederland vergaderde.

De president van de CVC, T , waarschuwde de Westeuropese vredesbewegingen voor de illusie dat zij een doorslaggevende invloed op het regeringsbeleid in de diverse landen zouden kunnen uitoefenen.

Het is niet helemaal duidelijk of er naast deze "autoriteitenvrees" nog andere redenen zijn voor de CVC om zich huiverig op te stellen tegenover de activiteiten van de vredesbewegingen in West-Europa. Natuurlijk kan ook verondersteld worden dat de koppeling die door sommigen wordt gelegd tussen de mogelijke vermindering van de werfkracht van de vredesbewegingen in West-Europa en eventueel militair optreden door de SU in Polen de CVC niet erg welgevallig is.

= = =

III. MINDERHEDEN - ACTIVISME - TERRORISME

ANTI-DEMOCRATISCHE ONTWIKKELINGEN BINNEN DE ANTI-KERNENERGIEBEWEGING

Gezien het sterke vermoeden dat anti-democratische elementen ernaar streven de op zich bonafide Anti-Kernenergie Beweging te misbruiken voor verzet tegen het functioneren van de parlementaire democratie, lijkt nauwlettende observatie en bestudering van deze pogingen gewenst.

In mei 1980 - tijdens een tentenkamp van de Anti-Kernenergie Beweging (AKB) - werd door 35 van de aanwezige 41 basisgroepen - die ongeveer 5000 personen vertegenwoordigden - in principe besloten om in de herfstvakantie over te gaan tot bezetting van het terrein van de kerncentrale Dodewaard. De bezetting zou plaatsvinden, indien de Nederlandse regering geen gehoor zou geven aan een ultimatum waarin de sluiting van de centrale werd geëist. Het middel van de terreinbezetting was tot dan toe slechts in het buitenland toegepast en dan nog alleen op bouwterreinen en locaties, aangewezen voor kerncentrales (zoals bv. Seabrook, Gorleben, Brokdorf en Malville). Nederland zou dus de primeur hebben van een bezetting van een werkende centrale. "Voor veel actieve atoombestrijders", aldus verwoordde John H¹, lid van het Landelijk Energie Komitee (LEK) en één van de voormannen van de AKB, de binnen deze beweging levende gevoelens "komt dit voorstel op een juist moment. Het wachten heeft voor hen lang genoeg geduurd, er moet maar eens wat gebeuren. De organisatoren beseffen anderzijds best, dat bezetten alléén de antikernenergiestrijd niet beslist. Daarom moeten informatiecampagnes e.d. onverminderd doorgaan. Maar de kracht van de AKB moet in daadkracht omgezet worden van protest naar verzet. Het feit, dat het hier een werkende centrale betrof, was aanleiding voor H¹ om reeds toen een harde opstelling van de autoriteiten te voorspellen: "De bezetting zal door de overheid koste wat kost voorkomen worden. Een bezettingsactie zal stuiten op de Mobiele Eenheid, Marechaussee en misschien zelfs elite-korpsen van het leger." Citerend uit een brochure van de Stroomgroep Stop Kernenergie (SSK-Arnhem) zei H¹ verder: "Het karakter van de Seabrook-actie staat in het teken van de geweldloosheid; dit is in principe ook onze opzet, maar het is de vraag of we in oktober iedere vorm van confrontatie uit de weg kunnen gaan."

Hieraan voegde hij dan als zijn eigen mening nog toe: "Als de vlam in de pan slaat, zullen veel mensen meedoen aan het bevechten van de ME, ook al waren ze dat eigenlijk niet van plan. De organisatoren zouden zich daar dan onmogelijk meer van kunnen distanciëren. WIEGEL heeft bij de Kroningsvoorbereidingen al duidelijk laten zien ons rauw te lusten. Zijn verkiezingscampagne zal niet liberaal, maar één van orde en gezag zijn. Een slagveld bij Dodewaard komt in zijn kraam te pas".

In de loop van de voorbereidingstijd van de oktober-actie bleek de AKB als geheel echter nog niet zo radicaal en verzetsgezind te zijn als in Nijmeegse en Amsterdamse AKB-kringen - de inspiratoren van het terrein-bezettingsplan - wel werd aangenomen. Ondanks de harde geluiden die uit SSK-Nijmegen, basisgroepen uit Amsterdam, Rotterdam en Utrecht en uit Onkrut-kringen vernomen werden, bleek er een aanzienlijk aantal basisgroepen te zijn, dat de voorkeur gaf aan een blokkade i.p.v. een bezetting. Men wilde in elk geval aanvallend geweld voorkomen en daarom afzien van een bezetting, hoewel men wel wilde trachten zo dicht mogelijk bij de centrale te komen. In deze afkeer van geweld kan men de - aanzienlijke - invloed van BAN (Breek Atoomketen Nederland) bespeuren, die zich naar Amerikaans voorbeeld - en voor een groot gedeelte ook getraind door Amerikanen - baseert op de zogenaamde "affinity groups". Dit zijn groepen van twintig à dertig personen, die elkaar zeer goed hebben leren kennen en helemaal ingespeeld zijn op elkaars mogelijkheden en onmogelijkheden. Dit wordt bereikt via een groot aantal bijeenkomsten tijdens welke men urenlang discussieert over wat men denkt en voelt en psychotherapeutische spelletjes speelt. Het concept "affinity group" ligt ook ten grondslag aan de zgn. basisgroep, waarin de basis- of consensus-democratie beoefend wordt.

Basis democratie in de meest ideale vorm is "een stelsel waarin de zeggenschap van alle betrokkenen zo goed mogelijk tot haar recht moet komen. De in de parlementaire democratie voorkomende tegenstelling tussen vertegenwoordiger en vertegenwoordigde wordt weggenomen door op diverse terreinen de zeggenschap in handen van de direkt betrokkenen te leggen. Deze zeggenschap krijgt vorm in wijk-, fabrieks-, school-, kantoor- en dorpsraden. Over punten die boven het niveau van een wijk etc. uitkomen beslissen vertegenwoordigers uit deze raden gezamenlijk. Een belangrijk principe in de directe democratie is de terugroepbaarheid van de gekozenen, bovendien worden ze gekozen met last en ruggespraak".

Gecombineerd met het begrip basis-autonomie, op grond waarvan iedereen het recht heeft zijn eigen mening - en eventueel daaruit voortkomende acties - te blijven volgen ook al is een overgrote meerderheid tot een ander oordeel gekomen, heeft basisdemocratie tot gevolg dat men slechts met betrekkelijk kleine groepen tot eensgezinde acties kan komen. In groter verband zal er altijd een aantal groepen zijn, die buiten het gareel lopen en hun eigen actie uitvoeren. Zoals gezegd had BAN - tot dan toe het meest actieve deel van de AKB - in 1980 nog grote invloed, hetgeen niet in de laatste plaats te danken was aan haar door absolute geweldloosheid bij acties opgebouwde goodwill. De oorspronkelijk geplande terreinbezetting werd dan ook een blokkade en de overheid was in staat de geëigende maatregelen te treffen. Men maakte het terrein ontoegankelijk door er een grote prikkeldraadversperring omheen te leggen, waarbinnen grote aantallen ME'ers geposteerd werden met de opdracht

niet dan in uiterste noodzaak tot het toepassen van geweld over te gaan. Op deze manier werd de blokkade een vrij ludieke zaak: ME'ers vroegen en kregen Anti-Kernenergie-buttons en zongen soms uit volle borst mee met de antikernenergie liederen van de actievoerders. Dat de blokkade betrekkelijk snel weer opgebroken werd lag niet alleen aan het - barre - weer. De groep, die de illegale zender "Radio Aktief" in de lucht hield, verspreidde op een gegeven moment het voorstel om de actie te beëindigen. Terwijl

hierover binnen een blokkadegroep nog heftig werd gediscussieerd gingen de andere groepen er reeds op in, zodat de actie als een nachtkaaars uitging.

De "organisatoren" die er ondanks het steeds frequenter en consequenter toepassen van het concept basisgroep toch nog waren, werd verweten dat zij tekort geschoten waren. Zo zou er o.m. niet genoeg vergaderd zijn over het onderwerp bezetting terwijl er vooral vanuit Amsterdam en Nijmegen kritiek werd geuit op de manier waarop de AKB "lief" was geweest voor de ME. Kortom, de actie werd ervaren als een "flop" en de "harderen" onder de actievoerders kregen de gelegenheid een grotere mond op te zetten.

Hierdoor kwamen de begrippen basisdemocratie en -autonomie pas goed uit de verf en besloot in elk geval de beweging "Dodewaard Gaat Dicht" zich in basisgroepen te gaan organiseren, terwijl voorts het begrip "prikactie" - te organiseren door individuele basisgroepen - zijn intrede deed. In november 1980 zette men ook vraagtekens bij de noodzaak en het nut van maandelijke vergaderingen van het Landelijk Overleg (LO): men fundeerde de zaak van toen af aan meer op een regionale basis. Dat wil zeggen: men noemde een Overleg naar het doel, waarop het zich richtte. Zo ontstond er een regionaal overleg "UC Nee" en een regionaal overleg "Geen Afvaldumping in Zee". Doordat groepen uit de rest van het land - niet uit de directe omgeving van het doel - zich hier eveneens voor interesseerden, werden deze vergaderingen al gauw weer "landelijk" genoemd, waardoor we nu kennen: een LO - Dodewaard Gaat Dicht (DGD), een LO-UCNee en een LO Geen Afvaldumping in Zee, die resp. in Utrecht, Deventer en Haarlem plaatsvinden, waarvan DGD elke maand gehouden wordt en de twee andere alleen indien er acties worden voorbereid. Eigenaardig is, dat de kerncentrale in Borssele tot nu toe het exclusieve terrein van BAN of met BAN sympathiserende groepen is gebleven, alhoewel de naam Borssele de laatste tijd ook steeds vaker in het LO-DGD valt, dat zich zo langzamerhand een traditie opbouwt van het LO van de AKB te zijn.

Begin 1981 kwam men in het LO-DGD tot het standpunt, dat de AKB alleen geloofwaardig kon blijven als de actie bij Dodewaard zou worden voortgezet tot de centrale gesloten zou worden. Ofschoon in eerste instantie gekozen werd voor een grote actie tijdens de Paasvakantie - die oorspronkelijk in de jaarlijkse revisiestop van de centrale zou vallen - beperkten zich de activiteiten in het voorjaar en de zomer van 1981 toch tot een aantal betrekkelijk kleine acties. In maart 1981 werd voorts besloten tot een nieuwe najaarsactie van 19 tot en met 26 september.

De nieuwe actie zou de vorm krijgen van een blokkade, bestaande uit materiële zowel als menselijke barricades op drie toegangswegen naar de centrale, terwijl ook de mogelijkheid om de Waal te blokkeren onder ogen werd gezien. Oorspronkelijk lag het in de bedoeling om de materiële barricades de vorm te laten aannemen van "anti-atoomdorpen" op de aanvoerwegen, welke dorpen dan tevens beschutting zouden bieden tegen de activiteiten van de ME. Aangezien de autoriteiten al in een vrij vroeg stadium lieten weten een blokkade niet toe te kunnen staan, omdat dit een beperking van de bewegingsvrijheid zou inhouden van het centrale-personeel, dat bij de voorgaande acties op niet mis te verstane wijze al getoond had hier verder niet van gediend te zijn, werd uiteindelijk besloten het eigenlijke "wonen" tijdens de actie toch naar te verplaatsen naar een in de buurt te kraken weiland.

Tijdens de periode van voorbereiding voor de tweede grote actie bij Dodewaard vond tevens de eerste sabotagepoging aan het hoogspanningsnet plaats. Hier was al eerder over gesproken uitgaande van de redenering dat als men de hele stroomafvoer van een in bedrijf zijnde centrale onmogelijk zou kunnen maken, de centrale wel gestopt zou moeten worden. Helaas voor

was de centrale op dat moment niet in bedrijf. Het gelukte de daders slechts een zeer kortstondige aardsluiting van één van de hoogspanningskabels te veroorzaken. Een volgende poging bij Maarheeze veroorzaakte een fase sluiting tussen twee naast elkaar lopende hoogspanningsleidingen en had een 30 minuten durende stroomstoring in de provincie Limburg tot resultaat. Tussen deze sabotage-daden en de volgende bij Anna Paulowna: - 90 minuten stroomstoring in de kop van Noord Holland - werd het boekje "Kortsluiting, sabotage in je vrije tijd" uitgegeven door het Verzetsfront "Willy Wortel en de Lampjes", waarin propaganda gemaakt wordt voor en voorlichting gegeven over het veroorzaken van kortsluiting in de hoogspanningsleidingen. Naspeuringen naar de daders in de genoemde sabotage-gevallen hebben nog geen resultaat gehad.

Deze sabotagevoorvallen - en het is de vraag of het bij deze voorvallen zal blijven-zijn tekenend voor de verandering van de sfeer in de AKB. Was het reeds in 1980 zo dat een aantal actievoerders tegen het transport van licht radioactief afval van het ECN te Petten naar IJmuiden - alwaar het in een schip moest worden overgeladen - vrij gewelddadig te keer gingen, in 1981 werd het traject van Petten naar IJmuiden verdeeld in een stuk voor geweldlozen en een stuk voor harde acties. Zowel vanwege de frustratie, dat men steeds weer geen directe resultaten behaalde met zijn acties als vanwege het feit dat acties van de AKB niet alleen meer gevoerd worden door "idealisten op geitewollen sokken" maar ook door radicale krakers, Onkruidactivisten en anarchisten, is binnen de AKB in toenemende mate sprake van gewelddadige acties tegen direct of indirect bij kernenergie betrokken personen en objecten.

VERTEGENWOORDIGING ARABISCHE LIGA IN NEDERLAND

Algemeen

De Arabische Liga is een verbond van soevereine Arabische staten ten behoeve van gezamenlijke actie ten dienste van hun gemeenschappelijke belangen. De Liga werd op 22 maart 1945 opgericht door vertegenwoordigers van de zeven toen onafhankelijke Arabische staten, Egypte, Irak, Jemen, Jordanië, Libanon, Saoedi Arabië en Syrië. In 1953 sloot Lybië zich bij de Liga aan; in de loop der jaren verbonden ook Soedan (1956), Marokko en Tunesië (1958), Koeweit (1961) en Algerije (1967) zich aan de Liga. Mauretanië, Bahrain, Djibouti, Oman, Qatar, Somalië en de Arabische emiraten voltooiden nadien samen met Palestina het ledental van de Liga. Palestina heeft sinds de oprichting van het verbond een permanente vertegenwoordiger bij de Liga geaccrediteerd.

Palestina wordt door de Liga beschouwd als een onafhankelijke staat en wordt dus als volwaardig lid - met stemrecht - gezien. De status van Palestina werd tijdens een bijeenkomst van de Arabische Liga in september 1976 nog eens bevestigd. Daar de Arabische landen de P.L.O. beschouwen als de enige legitieme vertegenwoordiger van de Palestijnen, heeft de P.L.O. als volwaardig lid zitting in de Arabische Liga.

Engeland speelde een belangrijke rol bij het ontstaan van de Liga; in Britse regeringskringen dacht men - naar later bleek ten onrechte - dat het bevorderen van het Arabische eenheidsstreven de Britse belangen ten goede zou komen; de Arabische staten evenwel hoopten d.m.v. de Liga zich volledig van Westerse bevoogding te bevrijden en de stichting van een Joodse staat in Palestina te verhinderen. Ook werd de oprichting van de Liga gezien als een belangrijke stap in de richting van de Arabische eenheid.

Meer dan een consultatief orgaan is de Liga echter nooit geworden.

Unaniem door de Liga genomen interne beslissingen zijn echter bindend voor elk lid; besluiten genomen met meerderheid der leden zijn slechts bindend voor die leden die voor het desbetreffende besluit stemden.

De Liga bezit als opperste orgaan een raadscollege waarin elk der leden één stem heeft en dat tweemaal per jaar bijeenkomt. Verder bezit de Liga zes permanente functionele commissies.

Het hoofdkantoor van de Arabische Liga is gevestigd in Tunis. In 1950 zijn - na de ondertekening door de zeven Liga-leden van een verdrag van "gemeenschappelijke verdediging en economische samenwerking" - aan de Liga toegevoegd: een economische raad, een raad voor gemeenschappelijke verdediging en een permanente militaire commissie.

In 1962 trad Egypte op een buitengewone bijeenkomst in Libanon, na door Syrië en Irak van inmenging in hun binnenlandse aangelegenheden te zijn beschuldigd, uit de Liga. Overigens betekende het uittreden van Egypte bijna het einde van de Liga, die voor een belangrijke deel door Egypte werd gefinancierd. Het voornaamste punt waarop de eengezindheid van de Liga zich manifesteerde was de vete met Israël. In 1965 ondertekende men een "Protocol van de Arabische solidariteit", dat de ondertekenaars verplichtte zich niet met elkaars binnenlandse aangelegenheden in te laten.

Het Liga-kantoor in Nederland

Het Bureau van de Arabische Liga in Nederland zal officieel in januari 1982 worden geopend. Het kantoor is gevestigd aan het Lange Voorhout nr.12; dit pand bevindt zich naast het ambassadegebouw van Groot Brittanië.

De Arabische Liga en de Palestijnen

Het kantoor van de Arabische Liga in Nederland zal volgens B. slechts een informatiekantoor worden en niet zoals in andere landen een handelscentrum. De activiteiten van de Arabische Liga via hun kantoren in diverse landen liggen hoofdzakelijk op propagandistisch terrein; er zijn geen voorbeelden voorhanden van eventuele supportverlening bij terroristische activiteiten.

Wel is er vaak een nauwe band met officiële en onofficiële P.L.O. vertegenwoordigers. In Canada, dat de P.L.O. nog niet officieel heeft erkend, staat de P.L.O.-vertegenwoordiger op de lijst van stafleden van het Liga-kantoor; hij is echter uitsluitend werkzaam voor de P.L.O. In Engeland is het kantoor van de P.L.O. gevestigd in het Liga-gebouw. Abdallah AL F. , de P.L.O./Al-Fatah-vertegenwoordiger in de B.R.D. is tevens de contactman van de P.L.O. bij het kantoor van de Arabische Liga in Bonn.

Volgens diverse krantenberichten zou de P.L.O. het kantoor van de Liga willen gebruiken om op slinkse wijze in Nederland vaste grond onder de voeten te krijgen. B. verklaarde dat de P.L.O. als lid van de Arabische Liga het recht heeft om een vertegenwoordiger naar Nederland te sturen; B. kon evenwel niet zeggen of dit ook zou gebeuren.

Binnen de Palestijnse gemeenschap in Nederland heeft men na het gerucht dat er een kantoor van de Liga in Nederland gevestigd zou worden veelvuldig gesproken over de opening - binnen het kader van de Liga - van een Palestijns informatiekantoor.

===

IV. BEVEILIGING

PERSONELE BEVEILIGING

Het al dan niet aanstellen van het CPN-lid Ir. in een vertrouwensfunctie bij de PTT heeft veel stof doen opwaaien. Er zijn naar aanleiding van deze affaire Kamervragen gesteld en ook in de media heeft de kwestie de nodige aandacht getrokken. In de discussie speelden de volgende elementen een belangrijke rol:

- in hoeverre kan een lid van de CPN tot een vertrouwensfunctie worden toegelaten;*
- wat is bij het toelatingsbeleid de betekenis van het veiligheids-onderzoek.*

Het tweede element geeft voldoende aanleiding om wat dieper in te gaan op het onderwerp personele beveiliging, waarvan het veiligheids-onderzoek een onderdeel vormt.

Inleiding

Zowel bij de overheid als bij het bedrijfsleven berusten gegevens waarvan het in het belang van de Staat geboden is deze geheim te houden. Bij de overheid moet vooral gedacht worden aan de rijksoverheid, wat het bedrijfsleven betreft aan die bedrijven die geclassificeerde defensie-opdrachten uitvoeren. Daarnaast zijn er die sectoren bij overheid en bedrijfsleven, die van vitaal belang zijn voor het instandhouden van het maatschappelijk leven.

Ter beveiliging van die gerubriceerde gegevens worden er maatregelen van diverse aard getroffen, te weten:

- personele beveiligingsmaatregelen;
- materiële/technische beveiligingsmaatregelen;
- organisatorische beveiligingsmaatregelen.

We zullen ons hier beperken tot het personele beveiligingsaspect. In het oog dient echter te worden gehouden dat bovenvermelde drie aspecten van gelijkwaardige betekenis zijn en onlosmakelijk met elkaar verbonden. Een beveiligingsopzet, waarin één van deze aspecten geheel of gedeeltelijk ontbreekt kan niet aan haar doel beantwoorden.

Door middel van personele beveiligingsmaatregelen dragen wij er zorg voor, dat slechts daartoe bevoegde en goed geïnstrueerde en begeleide medewerkers kunnen kennismaken van gerubriceerde gegevens. We zullen ons

in dit verband dus niet bezighouden met zaken als beveiliging van personeelsleden tegen overvallen, diefstal enz., of bescherming van hooggeplaatste personen, die vanwege hun nationale of internationale bekendheid in meer of mindere mate kwetsbaar zijn.

In het geheel van de beveiligingsmaatregelen neemt de personele beveiliging een bijzondere plaats in. Materiële beveiligingsmaatregelen kan men binden aan technische normen en specificaties, organisatorische maatregelen kunnen worden vastgelegd in regels en voorschriften. Bij personele beveiliging hebben we met mensen te maken, die mede door hun neiging regels en voorschriften te veranderen en naar eigen believen te interpreteren of aan te passen, in het geheel van de beveiliging een onvoorspelbare factor vormen.

Ook op het terrein van de personele beveiliging - als onderdeel van een adequaat beveiligingssysteem - heeft de BVD een beveiligingsbevorderende taak, voortvloeiend uit het Koninklijk Besluit van 5 augustus 1972. Daarbij ligt het accent op beveiliging als onderdeel van de contra-spionagetask van de Dienst.

Personele beveiligingsmaatregelen

Personele beveiliging wordt door velen vereenzelvigd met het (doen) instellen van een veiligheidsonderzoek naar personen, die functies moeten gaan vervullen in het kader waarvan het noodzakelijk is kennis te nemen van gerubriceerde gegevens, om zo de betrouwbaarheid van deze personen vast te kunnen stellen. Het getuigt echter van onbegrip voor het personele beveiligingsaspect als men personele beveiliging beperkt tot het veiligheidsonderzoek, dat daarvoor immers slechts het startpunt vormt.

De betrouwbaarheid dient regelmatig te worden getoetst en de betrokkenen dienen zich ervan bewust te zijn dat dit in het belang is van de gehele beveiligingsopzet.

Het veiligheidsonderzoek

Het veiligheidsonderzoek - dat zoveel in de publiciteit heeft gestaan - is binnen het geheel van personele beveiligingsmaatregelen dus maar een factor van beperkte betekenis. Het is niet meer dan een poging om de betrouwbaarheid van personeelsleden vast te stellen bij de aanvang

van hun loopbaan als vertrouwensfunctionaris. Het is niet meer dan een momentopname en vormt zeker geen garantie voor onbepaalde duur. Niets is immers veranderlijker dan een mens. Aan de uitslag van zo'n onderzoek kan daarom na verloop van jaren niet veel betekenis meer worden toegekend.

De beveiligingsinstructie

Het toelaten van personen tot gerubriceerde gegevens behoort te worden voorafgegaan door een beveiligingsinstructie, waarin een uiteenzetting wordt gegeven over de noodzaak tot beveiliging, de getroffen beveiligingsmaatregelen, de verantwoordelijkheden ten aanzien van de beveiliging en de rechtspositionele en juridische gevolgen van het al dan niet opzettelijk negeren van de beveiligingsvoorschriften.

In dat kader moet er bij de nieuwkomers op worden aangedrongen voorvallen, die op de beveiliging betrekking hebben te melden aan de verantwoordelijke beveiligingsfunctionaris. Ook kan worden ingegaan op eventuele relevante informatie, die het veiligheidsonderzoek bijvoorbeeld op het vlak van persoonlijke gedragingen en omstandigheden heeft opgeleverd.

Een dergelijke instructie wordt doorgaans afgesloten met het ondertekenen van een document, waarin de betrokken vertrouwensfunctionaris verklaart de instructie te hebben ontvangen, de strekking ervan te hebben begrepen en al datgene te zullen doen of te laten wat vanwege het belang van de beveiliging geboden is.

Tenslotte zal ook bij overplaatsing naar een niet-vertrouwensfunctie, of bij beëindiging van het dienstverband, met de betrokken medewerker moeten worden gesproken. Daarbij moet erop gewezen worden dat men, al is men geen vertrouwensfunctionaris meer, verplicht is geheimhouding te betrachten met betrekking tot de hem of haar ter kennis gebrachte gerubriceerde gegevens.

Beveiligingsbegeleiding

Het is van groot belang, dat van degenen, die in het kader van hun werkzaamheden kennis nemen van of in aanraking komen met gerubriceerde gegevens, wordt vastgesteld of zij bij de vervulling van de vertrouwensfunctie hun plicht onder alle omstandigheden getrouwelijk zullen volbrengen en dat zij door middel van een instructie goed op het beveiligingsaspect

van hun werk worden voorbereid. Desondanks zal ook de vertrouwensfunctionaris net als ieder ander bij de uitvoering van zijn taak telkens geplaatst worden voor het dilemma, wat in welke situatie het zwaarste moet wegen. Soms zal dat het beveiligingsaspect zijn, maar vaak geven factoren als efficiency, financiën, comfort en openheid de doorslag en heeft de beveiliging geen hoge prioriteit. Soms worden reeds bestaande beveiligingsregels zelfs doelbewust genegeerd, omdat ze als hinderlijk en overbodig worden ervaren. Men zal dan opnieuw van de noodzaak tot beveiliging moeten worden overtuigd.

Degenen, die voor de beveiliging verantwoordelijk zijn, kunnen om een optimale beveiligingssituatie te bereiken van diverse mogelijkheden gebruik maken. Zij zullen goede contacten moeten hebben met al die onderdelen van het bedrijf of departement waar vertrouwensfunctionarissen werkzaam zijn en nieuwe beveiligingsmaatregelen en -procedures, bijvoorbeeld door middel van lezingen kunnen toelichten.

Ook kunnen bij dergelijke gelegenheden die maatschappelijke ontwikkelingen aan de orde komen, waarop de beveiliging mogelijk zal moeten inspelen. Mede aan de hand van geconstateerde beveiligingsovertredingen kunnen dan verbeteringen worden voorgesteld. Op deze wijze kunnen misverstanden worden voorkomen en krijgen degenen, die voor de beveiliging verantwoordelijk zijn, gelegenheid kennis te nemen van eventuele wensen van de betrokken medewerkers, die aanleiding kunnen zijn tot wijziging van het beveiligingsbeleid.

Voorts moet veel belang worden gehecht aan een regelmatig contact tussen degenen die voor de beveiliging verantwoordelijk zijn en hen, die als vertrouwensfunctionaris bij overheid en bedrijfsleven werkzaam zijn. Het ligt voor de hand regelmatig een gesprek met hen te hebben. (Deze gesprekken vinden met bijvoorbeeld bij de NATO werkzame functionarissen om de vijf jaar plaats en zijn in het NATO-beveiligingsvoorschrift voorgeschreven). In zo'n gesprek kan mede aan de hand van de ervaringen van betrokkenen worden bekeken welke risico's in zijn of haar functie een rol spelen, zoals de hoogte van de rubricering, de hoeveelheid gerubriceerde documenten en eventuele veranderingen in de privé-omstandigheden.

Ook bepaalde voorvallen kunnen een goede aanleiding vormen voor een nieuw gesprek, bijvoorbeeld kamerovertredingen, contacten om privé- of dienstredenen met personen uit landen met een verhoogd veiligheidsrisico,

het reizen naar zulke landen, het ontstaan of voortduren van relaties met personen verbonden aan anti-democratische organisaties, het bekend worden van feiten ten aanzien van deze personen, welke voor de beveiliging van belang zijn en compromittering van gerubriceerde gegevens door onvoldoende naleving van de geldende beveiligingsvoorschriften.

Overige maatregelen

We hebben reeds vastgesteld, dat het veiligheidsonderzoek slechts een momentopname biedt van een beperkte geldigheidsduur. Het zou daarom voor de hand liggen om periodiek een "herhaalonderzoek" in te stellen. De huidige regelingen voorzien echter niet in die mogelijkheid. Toch is het voor degenen die met beveiliging belast zijn van groot belang om op de hoogte te zijn van alles wat aan beveiligingsrelevante informatie over de vertrouwensfunctionarissen bekend wordt, nadat zij als zodanig in dienst zijn getreden. Die informatie kan betrekking hebben op voorvallen in de criminele of politieke sfeer en op eventuele veranderingen in de persoonlijke gedragingen en omstandigheden, die reden tot twijfel kunnen geven omtrent de geschiktheid van betrokkenen voor de door hen beklede vertrouwensfunctie.

De met de beveiliging belaste functionarissen moeten in staat zijn om deze signalen op te vangen. Een goede relatie met de personeelsdiensten is daarbij onontbeerlijk, want zij beschikken niet alleen over informatie omtrent aanstelling, overplaatsing en ontslag, maar kunnen ook informatie verschaffen over eventuele veranderingen in de persoonlijke levenssfeer. Mocht op basis van de verkregen informatie twijfel zijn gerezen, dan kan aan de BVD worden verzocht om via een onderzoek die twijfel te bevestigen dan wel te ontzenuwen.

Privacy

Personele beveiligingsmaatregelen, hoe noodzakelijk ook, staan meer dan de andere beveiligingsregels bloot aan kritiek. Die kritiek spitst zich vooral toe op het veiligheidsonderzoek. Het veiligheidsonderzoek heeft mede daarom zoveel aandacht gekregen omdat het vrijwel altijd inbreuk moet maken op de persoonlijke levenssfeer van de kandidaat-vertrouwensfunctionarissen en dat stuit - begrijpelijkerwijs - op veel weerstand. De voor de beveiliging verantwoordelijke instanties moeten zich steeds blijven afvragen of het "gewroet" in de privélevens van zoveel burgers wel opweegt tegen het beperkte aantal personen dat over een lange reeks van jaren op

grond van het veiligheidsonderzoek niet tot een vertrouwensfunctie werd toegelaten.

Bij de beantwoording van deze vraag moet centraal staan de overweging, dat er mogelijkheden zijn om in onderscheidene functies de veiligheid van de Staat te schaden en dat het ons hierbij om zo'n gewichtig belang gaat dat het geoorloofd is om inbreuk te maken op de privacy van hen, die in vertrouwensfuncties worden aangesteld. Hierbij moet worden aangetekend, dat spionage, sabotage, heimelijke politieke beïnvloeding en andere vormen van subversie middelen zijn, die in het internationale machtsspel in wat wel genoemd wordt de onderwereld van de buitenlandse politiek nog steeds worden gehanteerd.

De in voorbereiding zijnde herziening van de ambtenarenwet, de wet op de inlichtingen- en veiligheidsdiensten en de wet bescherming persoonlijke levenssfeer zullen - althans bij de overheid - het voorkomen van onnodige inbreuken op de privacy met de nodige waarborgen omgeven, daarbij de mogelijkheid tot het instellen van veiligheidsonderzoeken onverlet latend.

In verband met de op komst zijnde privacywetgeving zal voor het bedrijfsleven mogelijk een aparte wettelijke basis, waarop het instellen van veiligheidsonderzoeken mogelijk is, gevonden moeten worden.

Allen, die met de zorg voor de personele beveiliging zijn belast, zullen zich ervan moeten overtuigen, dat de privacy van betrokkenen zoveel mogelijk onverlet moet blijven en ook bij een veiligheidsonderzoek daarvan niet meer dan strikt noodzakelijk is wordt aangetast.

Slotopmerking

Beveiliging is in veel opzichten een moeilijk verkoopbaar artikel. Vertrouwensfunctionarissen zullen er steeds opnieuw van moeten worden overtuigd, dat het noodzakelijk is de aan hen toevertrouwde gerubriceerde gegevens te beveiligen. Dan moet echter wel vast staan of de rubricering in overeenstemming is met het belang van de inhoud van het document voor de veiligheid van de Staat. Teveel en onjuist gerubriceerde gegevens hebben op de motivatie vaak een funeste invloed. Datzelfde geldt voor het ontbreken van allerlei elementaire voorzieningen, waardoor het voor de vertrouwensfunctionaris onmogelijk is om aan de gestelde eisen te voldoen.

Hieruit blijkt dat personele beveiliging niet los gezien mag worden van de andere beveiligingsaspecten. Beveiliging dient een samenhangend geheel te zijn, waarin personele, materiële en organisatorische maatregelen op evenwichtige wijze zijn geïntegreerd.

= = =